

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΚΑΙ
ΚΑΘΟΔΗΓΗΣΗ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Σχέση γονέα-εφήβου και η επίδραση της στην επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού

Σόνια Τοντικίδου

A.T: 1343600

Επιβλέπων:

Σταυρινίδης Παναγιώτης

2020-2021

Περίληψη

Η σχέση μεταξύ γονέα εφήβου παίζει σημαντικό ρόλο σε διάφορους τομείς ανάπτυξης των εφήβων. Η συγκεκριμένη μελέτη είχε σκοπό να εξετάσει τη σχέση μεταξύ γονέα-εφήβου και κατά πόσο η σχέση αυτή επηρεάζει την επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού. Στην συγχρονική αυτή μελέτη συμμετείχαν 178 άτομα ηλικίας 18-25 ετών. Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν ένα ερωτηματολόγιο σχετικά με τη σχέση που ανέπτυσαν με τους γονείς τους, ένα ερωτηματολόγιο σχετικά με την γονική αποδοχή-απόρριψη που λάμβαναν κατά την περίοδο της εφηβείας και ένα ερωτηματολόγιο σχετικά με την επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού. Σύμφωνα με τις αναλύσεις παλινδρόμησης που διενεργήθηκαν, η γονική αποδοχή-απόρριψη τόσο από τη μητέρα όσο και από τον πατέρα δε φάνηκε να επηρεάζει την επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού. Παράλληλα, όσο αφορά τη σχέση εμπιστοσύνης/επικοινωνίας - αποξένωσης φάνηκε ότι η σχέση αποξένωσης με τη μητέρα μπορούσε να προβλέψει την επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού. Τέλος, ελέγχθηκε η διαφοροποίηση με βάση το φύλο του εφήβου όσο αφορά τη γονική αποδοχή-απόρριψη και τη σχέση που αναπτύσσει με τους γονείς του. Τα αποτελέσματα έδειξαν, ότι δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές. Τα ευρήματα έχουν τόσο θεωρητικές όσο και πρακτικές προεκτάσεις. Θεωρητικά προσφέρουν νέα εμπειρικά δεδομένα στην σχετική βιβλιογραφία και πρακτικά εμπλουτίζουν τις υπάρχουσες γνώσεις σχετικά με το ζήτημα, οι οποίες θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν από τους γονείς με σκοπό την επιτυχημένη επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού.

Λέξεις -κλειδιά: Γονική αποδοχή-απόρριψη, επαγγελματικός προσανατολισμός, εφηβεία

Πίνακας περιεχομένων

1. Εισαγωγή	4
2. Ταυτότητα.....	5
2.1 Κρίση ταυτότητας.....	5
2.2 Γονική επιρροή στη διαμόρφωση της ταυτότητας	7
2.3 Αναπτυξιακές θεωρίες της διαμόρφωσης ταυτότητας	8
2.3.1 Θεωρία του Bowlby	8
2.3.2 Θεωρία συναισθηματικού διαχωρισμού	9
2.3.3 Θεωρία των Grotevant & Cooper	9
3. Λήψη αποφάσεων.....	10
3.1 Παράγοντες που επηρεάζουν τη λήψη αποφάσεων των εφήβων	10
4. Σχέση γονέα-εφήβου	12
4.1 Προσκόλληση	12
4.1.1 Σχέση εμπιστοσύνης.....	12
4.1.2 Σχέση επικοινωνίας.....	13
4.1.3 Σχέση αποξένωσης	13
4.2 Γονική αποδοχή-απόρριψη.....	14
5. Σχέση γονέα-εφήβου και επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού	15
6. Κενά στη βιβλιογραφία.....	17
7. Σκοπός και υποθέσεις	17
8. Μεθοδολογία.....	18
8.1 Συμμετέχοντες	18
8.2 Εργαλεία	18
8.2.1 Ερωτηματολόγιο μέτρησης του δεσμού (IPPA)	18
8.2.2 Ερωτηματολόγιο γονικής αποδοχής-απόρριψης (PARQ)	19
8.2.3 Ερωτηματολόγιο για την επαγγελματική διερεύνηση	20
8.3 Διαδικασία	21
8.4 Στατιστική ανάλυση	22
9. Αποτελέσματα	23
9.1 Έλεγχος υποθέσεων.....	24
10. Συζήτηση	27
Βιβλιογραφία	30

1.Εισαγωγή

Η εφηβεία αποτελεί μια μεταβατική περίοδος κατά την οποία το άτομο μεταβαίνει από την παιδική στην ενήλικη ζωή. Αποτελεί την πιο περίπλοκη περίοδο της ζωής του ανθρώπου, κατά την οποία σημειώνονται ραγδαίες μεταβολές στο βιωματικό, κοινωνικό, νοητικό και συναισθηματικό τομέα, ενώ προσπαθεί για πρώτη φορά να διαμορφώσει τη ταυτότητα του, η οποία περιλαμβάνει την εκμάθηση διάφορων τομέων της ζωής όπως οικογένεια, θρησκεία, φιλίες, πολιτική κ.α.

Η διαμόρφωση της ταυτότητας και συγκεκριμένα η εξερεύνηση του εαυτού και των ικανοτήτων παίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της σταδιοδρομίας (Lim & You, 2019). Κατά τη διάρκεια της διαμόρφωσης ταυτότητας στη πρώιμη εφηβεία, λαμβάνει σειρά η διερεύνηση των επιλογών σταδιοδρομίας καθώς και η λήψη αποφάσεων σχετικά με μελλοντικές θέσεις εργασίας (Savickas, 2002). Ένα σημαντικό αναπτυξιακό έργο κατά την εφηβεία και την αναδυόμενη ενηλικίωση είναι η εξερεύνηση, η επιλογή και η δέσμευση σε μια εργασία (Super, Savickas, & Super, 1996, όπως αναφέρεται στο Patton & McMahon, 2014).

Η επαγγελματική ταυτότητα αποτελείται από τα ενδιαφέροντα που σχετίζονται με τους στόχους και τις ικανότητες, τις οποίες οι μαθητές πρέπει να τις αναπτύξουν με σκοπό να εξερευνήσουν πιθανές σταδιοδρομίες και να σχεδιάσουν το μέλλον τους (Im & Kim, 2011, όπως αναφέρεται στο Lim, & You, 2019). Η επαγγελματική ταυτότητα διαμορφώνεται κατά την παιδική ηλικία έχοντας ως πρότυπο τους γονείς και γίνεται εμφανής στην εφηβεία όταν πλέον ξεκινά η αναζήτηση πιθανών κατευθύνσεων της ζωής και η προετοιμασία για τη μετάβαση από το σχολείο στη περαιτέρω εκπαίδευση και εργασία (Kroger, 2007, όπως αναφέρεται στο Rogers et.al, 2018). Το κύριο ερώτημα του κάθε εφήβου κατά τη διάρκεια της εξερεύνησης της εργασίας αποτελεί το «Τι εργασία είναι κατάλληλη για εμένα;» .

Η αναζήτηση της σταδιοδρομίας προέρχεται από μια ευρεία διερεύνηση πιθανών επαγγελματικών ταυτοτήτων οι οποίες συσχετίζονται σε βάθος με τα βασικά χαρακτηριστικά του εαυτού (ενδιαφέροντα, αξίες και στόχοι ζωής). Η ενημέρωση όσο αφορά τα διάφορα επαγγέλματα προέρχεται μέσω της οικογένειας, του σχολείου αλλά και των πολυμέσων χωρίς όμως να δίνεται ιδιαίτερη έμφαση σε συγκεκριμένα επαγγέλματα, αλλά αντίθετα να γίνεται μια ολική ενημέρωση γύρω από όλα τα επαγγέλματα. Μετέπειτα, σύμφωνα με τον Porfeli (2012), μόλις οι έφηβοι νιώσουν το αίσθημα της ταύτισης με κάποιο επάγγελμα, προσπαθούν να μάθουν περισσότερα, αναζητώντας περαιτέρω πληροφορίες μέσα από διάφορες πηγές.

Η παρούσα μεταπτυχιακή έρευνα εστιάζεται στην επιρροή που έχει η σχέση γονέα-έφηβου στον επαγγελματικό προσανατολισμό του εφήβου. Αρχικά γίνεται μια βιβλιογραφική ανασκόπηση του συγκεκριμένου θέματος και στη συνέχεια παρουσιάζεται το μεθοδολογικό κομμάτι της έρευνας, τα αποτελέσματα και τέλος η συζήτηση.

2. Ταυτότητα

2.1 Κρίση ταυτότητας

Η εφηβεία εκτός από την πιο περίπλοκη περίοδο της ζωής του ατόμου, αποτελεί και την πιο κρίσιμη καθώς ο έφηβος προσπαθεί σε μια ανταγωνιστική κοινωνία να προβάλει κατά κάποιο τρόπο το ρόλο ενός ενήλικα. Οι μεταβολές που συμβαίνουν στη εφηβεία, τον υποκινούν να ξεχωρίζει, να σκέφτεται τι είδους άνθρωπος θέλει να γίνει και να βρει τη θέση του στη κοινωνία. Οι αλλαγές αυτές μαζί με τις διάφορες επιλογές που έχει να κάνει (π.χ επάγγελμα, επιλογή συντρόφου), υποκινούν τον Erikson να ονομάσει τη περίοδο αυτή «κρίση ταυτότητας» (Syed & McLean, 2017).

Με βάση την ψυχοκοινωνική θεωρία του Erikson, παρόλο που η διαμόρφωση της ταυτότητας αποτελεί το βασικότερο αναπτυξιακό κομμάτι της εφηβείας, δεν παύει να

μετατοπίζεται και να αναπτύσσεται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής , καθώς οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν νέες προκλήσεις και διαφορετικές εμπειρίες (Syed & McLean, 2017). Επομένως, ο σχηματισμός ταυτότητας περιλαμβάνει αλλαγές στην ταυτότητα που μπορούν να χαρακτηριστούν ως προοδευτικές αναπτυξιακές μετατοπίσεις (Marcia et al., 2012) .Η πορεία της ζωής του έφηβου διαμορφώνεται ως μια ακολουθία σταδίων , κάθε μια από τις οποίες χαρακτηρίζεται από ένα βασικό αναπτυξιακό έργο (Syed & McLean, 2017). Τα ψυχαναλυτικά στάδια του Erikson βασίζονται στην θεωρία της ανθρώπινης σεξουαλικότητας του *Sigmund Freud* και επικεντρώνονται στο ψυχοκοινωνικό σύστημα και τις διασυνδέσεις του με την ανθρώπινη ανάπτυξη (Syed & McLean, 2017).

Ο Erikson, θεωρούσε πως ο όρος «κρίση ταυτότητας» αποτελεί μια από τις πιο σημαντικότερες συγκρούσεις που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι κατά την ανάπτυξή τους. Χαρακτηρίζεται ως μια περίοδος εντατικής ανάλυσης και εξερεύνησης του εαυτού. Υποστηρίζει ότι η διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου εξελίσσεται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του και ότι το άτομο κατευθύνεται σε μια σειρά ψυχοκοινωνικών αναπτυξιακών φάσεων από την παιδική ηλικία μέχρι το θάνατο (Syed & McLean, 2017). Στην εφηβεία το άτομο βρίσκεται στο πέμπτο στάδιο της ψυχοκοινωνικής του ανάπτυξης, δηλαδή στο στάδιο κατά το οποίο επικρατεί η ταυτότητα και η σύγχυση των ρόλων. Αναπτύσσεται κατά την ηλικία των 12 ετών και διαρκεί μέχρι την ηλικία των 18. Αποτελεί ένα στάδιο κατά το οποίο ο έφηβος αναζητά μια αίσθηση αυτονομίας και προσωπικής ταυτότητας , μέσα από μια έντονη εξερεύνηση προσωπικών αξιών , στόχων και πεποιθήσεων (Syed & McLean, 2017).

Κατά την μετάβαση από την παιδική στην εφηβική ηλικία τα παιδιά γίνονται όλο και πιο ανεξάρτητα και αρχίζουν να εξετάζουν τις σχέσεις τους και γενικότερα το μέλλον τους. Έχουν ανάγκη από μια περίοδο ψυχοκοινωνικού μορατόριουμ. Ο εφηβικός νους είναι ουσιαστικά ένα μορατόριουμ το οποίο αποτελεί ένα ψυχοκοινωνικό στάδιο μεταξύ της

παιδικής ηλικίας και της ενηλικίωσης, αλλά ταυτόχρονα και μεταξύ της ηθικής που έχει μάθει και της ηθικής που πρέπει να αναπτύξει ο ενήλικας (Saul McLeod,2018). Σε αυτό το στάδιο, ο έφηβος μαθαίνει σιγά-σιγά τους ρόλους που θα καταβάλει σαν ενήλικας και παράλληλα επανεξετάζει την ταυτότητα του προσπαθώντας να ανακαλύψει ποιος πραγματικά είναι (Saul McLeod,2018). Με βάση την εξερεύνηση του, ο έφηβος σχηματίζει την δική του ταυτότητα. Η αποτυχία όμως της διαμόρφωσης της ταυτότητας μέσα στην κοινωνία, για παράδειγμα «δεν ξέρω τι θέλω να γινώ όταν μεγαλώσω» ή «δεν ξέρω τι μου αρέσει» οδηγεί στη σύγχυση των ρόλων. Η σύγχυση των ρόλων συνεπάγεται με την ιδέα ότι το άτομο δεν είναι σίγουρο για τον εαυτό του ή για τη θέση του μέσα στη κοινωνία (Saul McLeod,2018). Για να αντιμετωπίσει αυτή την σύγχυση αρχίζει και πειραματίζεται με διαφορετικούς τρόπους ζωής (πχ. εργασία. εκπαίδευση, δραστηριότητες). Ο πειραματισμός και η προσωπική απόφαση για το είδος ταυτότητας που θα ακολουθήσει είναι αρκετά σημαντικά, διότι θα τον οδηγήσουν στην ανάπτυξη μιας πιο θετικής ταυτότητας. Αντίθετα όμως, πιέζοντας τον να αναπτύξει μια συγκεκριμένη ταυτότητα μπορεί να οδηγηθεί στην ανάπτυξη μιας αρνητικής ταυτότητας (Saul McLeod,2018).

Οι γονείς αισθάνονται μπερδεμένοι για τις ταχείες αλλαγές που περικυκλώνουν τα παιδιά τους κατά τη διάρκεια της εφηβείας και αποτελούν παράγοντα για την διαμόρφωση της ταυτότητας τους(Steinberg & Morris, 2001). Η ταυτότητα των εφήβων διαφέρει ανάλογα με το πλαίσιο στο οποίο βρίσκονται. Με λίγα λόγια, διαφορετικά βλέπουν τον εαυτό τους όταν είναι με τους γονείς και τους και διαφορετικά όταν είναι με τους συνομήλικους τους (Steinberg & Morris, 2001).

2.2 Γονική επιρροή στη διαμόρφωση της ταυτότητας

Η εφηβική ηλικία αποτελεί μια σημαντική περίοδο για τη διαδικασία ανάπτυξης της ταυτότητας (Phoenix, 2001). Παλαιότερα , όταν η ταυτότητα διαμορφώθηκε με βάση τον

Marcia (1966), η επίδραση των αναπτυξιακών πλαισίων κατά την εφηβεία αγνοήθηκε σε μεγάλο βαθμό (Côté & Levine, 2014). Μετά από μερικά χρόνια όμως, η ανάπτυξη της ταυτότητας με βάση τον Erikson (1968), ορίστηκε ως η διαδικασία αλληλεπίδρασης του εφήβου με το περιβάλλον του (Kroger, 2004). Στη ψυχοκοινωνική του προσέγγιση υπογράμμισε τον σημαντικό ρόλο της οικογένειας κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης, αναγνώρισης και διαμόρφωσης της ταυτότητας στην εφηβεία. Η δέσμευση των γονέων με τα παιδιά τους, τους δίνει τη δυνατότητα να αναζητήσουν νέα πράγματα και να δεσμευτούν με αυτά (Crocetti, Rubini, & Meeus, 2008). Μέχρι να δεσμευτούν όμως, βιώνουν μια κρίση ταυτότητας η οποία προκαλείται από τις συγκρούσεις μεταξύ εαυτού και πλαισίου (Crocetti, Rubini, & Meeus, 2008).

2.3 Αναπτυξιακές θεωρίες της διαμόρφωσης ταυτότητας

2.3.1 Θεωρία του Bowlby

Υπάρχουν τρεις αναπτυξιακές θεωρίες οι οποίες δηλώνουν ότι οι γονείς ή τουλάχιστο η ποιότητα της σχέσης μεταξύ γονέα-εφήβου έχει άμεση επίδραση στο σχηματισμό ταυτότητας των εφήβων. Η πρώτη θεωρία, η οποία ανήκει στον Bowlby (Beyers & Goossens, 2008), δηλώνει ότι η εξερεύνηση ξεκινά από μια ασφαλή βάση. Η άμεση φροντίδα και μια υγιής σχέση μεταξύ του βρέφους και του ατόμου που του προσφέρει τη φροντίδα, παρέχει μια ασφαλή βάση για την διερεύνηση και ανάπτυξη της έννοιας του εαυτού (Hall & Brassard, 2008). Αυτή η ασφαλή βάση επιτρέπει στον έφηβο να διερευνήσει το περιβάλλον του και στην συνέχεια σε περιόδους που αυτή η εξερεύνηση λειτουργήσει αρνητικά εναντίον του, τότε θα έχει ένα καταφύγιο στο οποίο θα μπορεί να επιστρέψει (Armsden & Greenberg, 1987). Ο ασφαλής δεσμός με τους γονείς δίνει στον έφηβο την αίσθηση αποδοχής και την δυνατότητα να ελευθερώνεται και να δοκιμάζει νέους ρόλους με την σκέψη ότι οι γονείς του πάντα θα υποστηρίξουν την οποιαδήποτε απόφασή του (Beyers & Goossens, 2008). Σε μια

έρευνα που διεξήγαν οι Green & Campbell (2000) σε νεαρούς ενήλικες, έδειξαν ότι οι φοιτητές που ήταν ασφαλώς συνδεδεμένοι με τους γονείς τους, έδειχναν μεγαλύτερο ενδιαφέρον να εξερευνήσουν το κόσμο και να ανακαλύψουν ποιοι πραγματικά είναι και τι είναι αυτό που τους αρέσει.

2.3.2 Θεωρία συναισθηματικού διαχωρισμού

Η δεύτερη θεωρία αποτελεί τη θεωρία του συναισθηματικού διαχωρισμού, η οποία υπογραμμίζει ότι ο σχηματισμός της ταυτότητας στην εφηβεία χαρακτηρίζεται από ανεξαρτησία και συναισθηματικό διαχωρισμό από τους γονείς (Blos,1967). Η πρωταρχική διαδικασία που τονίζεται στη συγκεκριμένη θεωρία είναι η διαφοροποίηση της ταυτότητας των εφήβων από την ταυτότητα που θέλουν οι ενήλικοι να αναπτύξουν. Σύμφωνα με τον Blos (1979), κατά τη διάρκεια της εφηβείας οι γονικές επεμβάσεις πρέπει να εγκαταλειφθούν, προκειμένου να γίνουν νέες δεσμεύσεις στη ζωή του εφήβου (Beyers & Goossens,2008). Διάφορες έρευνες που εξέτασαν τον συναισθηματικό διαχωρισμό από τους γονείς στα χρόνια της εφηβείας, έδειξαν ότι οι έφηβοι ήταν σε θέση να διατηρήσουν μια ξεχωριστή αίσθηση του εαυτού τους και να λειτουργήσουν με ένα τρόπο αυτόνομο (Fullinwider- Bush & Jacobvitz, 1993).

2.3.3 Θεωρία των Grotevant & Cooper

Η τρίτη θεωρία υποστηρίχθηκε από τους Grotevant & Cooper (1985), οι οποίοι θεώρησαν ότι τόσο η προσκόλληση όσο και ο συναισθηματικός διαχωρισμός και η ανεξαρτησία μπορούν να λειτουργήσουν θετικά στη διαμόρφωση της ταυτότητας στη εφηβεία. Η προσκόλληση, αποτελεί ένα ισχυρό δεσμό με τους γονείς κατά τη διάρκεια της εφηβείας και συμβαδίζει με την υποστήριξη της ατομικότητας και ως εκ τούτου προάγει τον σχηματισμό ταυτότητας. Με λίγα λόγια η θεωρία υποστηρίζει ότι, ο γονιός πρέπει να ενθαρρύνει την ανεξαρτησία του εφήβου και να του δίνει την ευκαιρία όποτε τον χρειαστεί

να μπορέσει να ζητήσει την βοήθεια του. Ακολούθως, οι Tokar et al.(2003), υποστήριξαν ότι τόσο ο συναισθηματικός διαχωρισμός όσο και η προσκόλληση σχετίζονται με θετική επιλογή της επαγγελματικής σταδιοδρομίας.

Συνοπτικά, όλες οι πιο πάνω θεωρίες τονίζουν τη σημαντικότητα της γονικής επιρροής στην διαμόρφωση της ταυτότητας του εφήβου. Συγκεκριμένα, προωθούν την εξερεύνηση ενθαρρύνοντας τον έφηβο να αναζητήσει νέα πράγματα και την δέσμευση, εξηγώντας του γιατί είναι σημαντικό να κάνει σωστές επιλογές στη ζωή. Υποστηρίζουν την ατομική διαδικασία ανάπτυξης της ταυτότητας, παρέχοντας ένα ζεστό, υποστηρικτικό και ταυτόχρονα αυτόνομο περιβάλλον (Beyers & Goossens,2008),

3. Λήψη αποφάσεων

Στη ζωή, τόσο τα παιδιά και οι έφηβοι όσο και οι ενήλικες παίρνουν σε καθημερινή βάση κάποιες αποφάσεις. Ορισμένες από αυτές είναι μικρής σημασίας, ενώ κάποιες άλλες μπορούν να επηρεάσουν σε μεγάλο βαθμό την μελλοντική τους ζωή. Λαμβάνοντας υπόψη την εφηβική ηλικία η οποία αποτελεί μια δύσκολη και περίπλοκη ηλικία, διαφαίνεται ότι τα άτομα σε αυτή την περίοδο της ζωής τους βιώνουν μια δυσκολία στη λήψη αποφάσεων όσο αφορά την επαγγελματικό τους προσανατολισμό (Hackett & Betz,1995, όπως αναφέρεται στο Bandura, 2010). Γενικά είναι αποδεκτό ότι υπάρχουν λίγες αποφάσεις που ασκούν τέτοια επίδραση στη ζωή ενός ατόμου όσο ασκεί η επιλογή επαγγέλματος. Αυτό γίνεται όχι μόνο επειδή οι άνθρωποι περνούν πάρα πολύ χρόνο στην εργασίας τους, αλλά γιατί η επιλογή αυτή επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο ζωής τους (Hackett & Betz,1995, όπως αναφέρεται στο Bandura, 2010).

3.1 Παράγοντες που επηρεάζουν τη λήψη αποφάσεων των εφήβων

Η περίοδος η οποία περιλαμβάνει τη λήψη αποφάσεων αποτελεί την πιο σημαντική περίοδο για τους εφήβους μιας και καλούνται να αποφασίσουν για το μέλλον τους

αντιμετωπίζοντας δυσκολίες και συγκρούσεις (Kwak & Kim, 2005, όπως αναφέρεται στο Lim & You, 2019). Με βάση την Δημακάκου (2011), πάρα πολλοί έφηβοι ισχυρίζονται ότι δεν γνωρίζουν καλά τον εαυτό τους καθώς επίσης ούτε της δυνατότητες και τις αδυναμίες τους. Το γεγονός αυτό συνυφασμένο με το φόβο της αποτυχίας, τους οδηγεί στην αναποφασιστικότητα και στη δυσκολία λήψης αποφάσεων.

Σύμφωνα με τον ψυχολόγο Donald Souper, ο κάθε άνθρωπος είναι μοναδικός και προσφέρει στο κόσμο με το δικό του μοναδικό τρόπο (Patton & Lokan, 2001). Ο επαγγελματικός προσανατολισμός όπως προαναφέρθηκε, ξεκινάει από την εφηβεία και συγκεκριμένα στο τέλος της εφηβείας. Βασικός του στόχος είναι να βοηθήσει τα νεαρά άτομα αφενός να αναπτυχθούν και αφετέρου να προετοιμαστούν για τη ορθή εκλογή τύπου επαγγέλματος μιας και υπάρχουν πολλοί παράγοντες στη ζωή τους που επηρεάζουν την επαγγελματική τους κατεύθυνση (Κατσανέβας, 1998). Οι δυο βασικότεροι παράγοντες είναι οι προσωπικοί και οι κοινωνικοί. Οι προσωπικοί προέρχονται από το ίδιο το άτομο, ενώ οι κοινωνικοί προέρχονται από τις επιδράσεις του εξωτερικού κόσμου (Γκαρή, et al., 1996).

Οι προσωπικοί παράγοντες σχετίζονται με το ίδιο το άτομο, όπως για παράδειγμα με την υγεία του, τις σωματικές του αντοχές και κριτήρια που αφορούν το κάθε άτομο και επάγγελμα διαφορετικά. Παράλληλα ένας άλλος προσωπικός παράγοντας είναι η προσωπικότητα του κάθε ατόμου, η οποία επηρεάζει την επιλογή επαγγέλματος και καθορίζει το τρόπο ζωής του. Τέλος, μεγάλο ρόλο παίζουν οι αξίες και οι ανάγκες του ατόμου. Σε εκείνα που δίνει προτεραιότητα και μεγαλύτερη αξία, εκείνα είναι που θα τον οδηγήσουν και στην επαγγελματική επιτυχία (Athanasou & Van Esbroeck, 2008).

Το περιβαλλοντικό πλαίσιο, το οποίο εντάσσεται στους κοινωνικούς παράγοντες αποτελεί μια σημαντική πτυχή για την εξέλιξη της σταδιοδρομίας (Kim, Lee, & Choi, 2010, όπως αναφέρεται στο Lim & You, 2019). Τόσο η οικογένεια, το σχολείο όσο και η κοινότητα

ασκούν επιρροή στην απόφαση του εφήβου όσο αφορά την εξέλιξη της σταδιοδρομίας του. Ο πιο σημαντικός παράγοντας όμως αποτελεί η ίδια η οικογένεια και συγκεκριμένα η σχέση μεταξύ εφήβου και γονέα (Kim, Lee, & Choi, 2010, όπως αναφέρεται στο Lim & You, 2019).

4. Σχέση γονέα-εφήβου

4.1 Προσκόλληση

Η προσκόλληση είναι ιδιαίτερα σημαντική κατά τη διάρκεια των αναπτυξιακών μεταβάσεων, καθώς παρατηρούνται πολλές αλλαγές (Emmanuelle, 2009). Η οικογένεια, αποτελεί το πρωτογενές κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο το παιδί κοινωνικοποιείται, μαθαίνει πρότυπα, συμπεριφορές, διαμορφώνει την προσωπικότητά του και τον χαρακτήρα του. Μέσα από την οικογένεια αναπτύσσεται και η θεωρία της προσκόλλησης (Saiti & Mitrosili, 2005). Σύμφωνα με τον Bowlby όπως αναφέρει η Emmanuelle (2009), η θεωρία της προσκόλλησης συσχετίζεται με το είδος του δεσμού που αναπτύσσει ή διατηρεί το παιδί με πρόσωπα του οικογενειακού του περιβάλλοντος και το οποίο συμβάλλει στη γενικότερη ανάπτυξη του. Εστιάζεται στη φύση της σχέσης μεταξύ παιδιού και γονέα (MacBeth et al., 2011) και υποστηρίζει την ανάπτυξη της ταυτότητας καθώς και την διαδικασία επιλογής προσανατολισμού, παρέχοντας ένα ζεστό, υποστηρικτικό και ταυτόχρονα αυτόνομο περιβάλλον (Beyers & Goossens, 2008).

Η παρούσα εργασία στηρίζεται σε τρεις δεσμούς μεταξύ γονέα και εφήβου: στη σχέση εμπιστοσύνης, επικοινωνίας και αποξένωσης.

4.1.1 Σχέση εμπιστοσύνης

Η σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ γονέα-παιδιού αναπτύσσεται κατά τη διάρκεια των πρώιμων σχέσεων και συνδέεται με την ψυχοκοινωνική προσαρμογή των παιδιών (Clarke et al., 2020). Η σχέση εμπιστοσύνης αυξάνεται μεταξύ της πρώιμης παιδικής ηλικίας και της

πρώιμης ενηλικίωσης, με αποτέλεσμα η εφηβεία να αποτελεί την πιο σημαντική ηλικιακή ομάδα στην οποία μπορεί να μελετηθεί αυτή η σχέση (Sutter & Kocher ,2007). Σύμφωνα με Bowlby (1978, 1982) η σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ γονέα και παιδιού αποτελεί πηγή υποστήριξης για αυτό-εξερεύνηση και βελτιώνει την ανάπτυξη και την προσαρμογή των εφήβων σε πρωτόγνωρες καταστάσεις (Emmanuelle,2009).

4.1.2 Σχέση επικοινωνίας

Η μελέτη της ποιότητας επικοινωνίας κατά την περίοδο της εφηβείας θεωρείται σημαντική, αφού η επικοινωνία μεταξύ των γονέων και των εφήβων μπορεί να είναι δύσκολη σε σχέση με τα προηγούμενα αναπτυξιακά στάδια (Tabak et al.,2012). Αρκετές μελέτες έχουν δείξει ότι η σχέση επικοινωνίας που αναπτύσσει ο γονέας με τον έφηβο συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με την ευημερία του. Συγκεκριμένα , οι έφηβοι αναφέρουν ότι η καλή επικοινωνία με τους γονείς τους οδηγεί σε μεγαλύτερη ικανοποίηση από τη ζωή, υψηλότερη αυτοεκτίμηση και καλύτερη ψυχοκοινωνική προσαρμογή σε σύγκριση με τους έφηβους που αναπτύσσουν μια κακή σχέση επικοινωνίας με τους γονείς του (Elgar et al.,2013). Παράλληλα, η ποιότητα επικοινωνίας γονέα-εφήβου έχει συνδεθεί με την προθυμία των εφήβων να συζητούν διάφορα ζητήματα με τους γονείς τους και να λαμβάνουν υποστήριξη (Levin et al., 2010) . Άλλες μελέτες έχουν συνδέσει την κακή επικοινωνία γονέων-εφήβων με αρνητικά αποτελέσματα, όπως: επικίνδυνη σεξουαλική δραστηριότητα (Crichton et al., 2012) ,προβληματική χρήση Διαδικτύου (King et al.,2017), κάπνισμα και κατανάλωση (Zambon et al.,2006), αυτοκτονία (Langhinrichsen-Rohling et al.,2017) και διατροφικές διαταραχές (Cerniglia et al.,2017) (όπως αναφέρεται στο Clarke et al., 2020).

4.1.3 Σχέση αποξένωσης

Η αποξένωση χαρακτηρίζεται ως ένα αίσθημα απομάκρυνσης από άλλους (Tomé et al.,2016). Διάφοροι ερευνητές έχουν συνδέσει τα υψηλά ποσοστά αποξένωσης από τους

γονείς με περισσότερα ψυχολογικά προβλήματα (Safirour et al., 2011). Παράλληλα, οι Tambelli et al.(2012) κάλεσαν 816 Ιταλούς εφήβους (μέση ηλικία 15,89 ετών) να αναφέρουν τη σχέση τους με τους γονείς τους. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υψηλά ποσοστά αποξένωσης από τους γονείς μπορούσαν να προβλέψουν προβλήματα εσωτερικοποίησης όπως άγχος και κατάθλιψη. Επιπλέον, βρέθηκε στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ σχέσης αποξένωσης, παρατακτικής συμπεριφοράς και κακής ψυχοκοινωνικής προσαρμογής.

4.2 Γονική αποδοχή-απόρριψη

Η θεωρία της γονικής αποδοχής- απόρριψης έχει αναπτυχθεί κατά την δεκαετία του 1890 και σήμερα περισσότερες από δύο χιλιάδες μελέτες εστιάζονται στο συγκεκριμένο θέμα (Rohner et al., 2005). Αποτελείται από τη διάσταση της γονικής αποδοχής και από τη διάσταση της γονικής απόρριψης (Rohner et al., 2005).

Η πρώτη διάσταση, η διάσταση της γονικής αποδοχής αναφέρεται αποκλειστικά στη γονική ζεστασιά, στοργή, φροντίδα και υποστήριξη που μπορεί να βιώσουν τα παιδιά τόσο από τους γονείς τους όσο και γενικότερα από τους φροντιστές τους (Rohner et al., 2005). Αποτελεί προστατευτικό παράγοντα που προάγει την αμοιβαιότητα μεταξύ γονέα και παιδιού (Steinberg 2001, όπως αναφέρεται στο Miranda et al., 2016). Η γονική ζεστασιά προωθεί την εσωτερίκευση των οικογενειακών κανόνων και ενθαρρύνει τα παιδιά να υιοθετήσουν τις αξίες και συμπεριφορές των γονιών τους (Grolnick and Farkas 2002).

Η γονική απόρριψη από την αντίθετη πλευρά, αναφέρεται στην απουσία των θετικών συναισθημάτων και συμπεριφορών μεταξύ γονέα και παιδιού (Rohner et al., 2005).

Περιλαμβάνει γονείς που επιδεικνύουν εχθρότητα, αποστροφή, απόρριψη και παραμελούν τα παιδιά τους με αποτέλεσμα τα παιδιά να οδηγούνται στη κατάθλιψη και σε σχολική

αποτυχία (Putnick et al. 2018). Παράλληλα, αξιολογούν αρνητικά τον εαυτό τους καθώς και το μέλλον τους (Kim et al. 2003).

Ο Carl Rogers (1961), θεωρούσε ότι η γονική αποδοχή είναι η βάση για τη ψυχική υγεία και η απόρριψη για τις ψυχολογικές διαταραχές (Dwairy,2010). Η γονική απόρριψη μπορεί όχι μόνο να βλάψει την αυτοεικόνα του εφήβου , αλλά παράλληλα να υπομονεύσει τα συναισθήματα μεταξύ εφήβου και γονέα (Dwairy,2010).

Σημαντικό κενό παρουσιάζεται στη σχέση που έχει η γονική αποδοχή-απόρριψη με την επαγγελματική διερεύνηση. Η επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού αποτελεί μια σημαντική διαδικασία η οποία επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό και το μέλλον του ατόμου. Πως όμως, η σχέση που διαμορφώνει ο έφηβος με τον γονέα μπορεί να επηρεάσει αυτή την επιλογή;

5. Σχέση γονέα-εφήβου και επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού

Η γονική επιρροή και ο κρίσιμος ρόλος της στην ανάπτυξη του παιδιού είναι ευρέως γνωστή. Η κατανόηση των ατομικών διαφορών στις σχέσεις μεταξύ γονέων και εφήβων είναι «κλειδί», επειδή η ποιότητα αυτών των σχέσεων παίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των εφήβων (Collins & Steinberg, 2007). Η διαδικασία διαμόρφωσης της προσωπικότητας είναι αποτέλεσμα της ιδιοσυγκρασίας του ατόμου, της ανατροφής που λαμβάνει καθώς και των σχέσεων που δημιουργεί με τους γύρω του (Mendo-Lázaro, S et al.,2019).

Οι γονείς εκτός από την προσωπικότητα και τη γενικότερη ανάπτυξη του παιδιού, διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη λήψη αποφάσεων και στην εξέλιξη της επαγγελματικής σταδιοδρομίας των παιδιών τους μέσω διάφορων τύπων υποστήριξης όπως ψυχολογική, συναισθηματική και ακαδημαϊκή (Seon & Kim, 2008, όπως αναφέρεται στο Lim & You,2019). Αρκετές προηγούμενες μελέτες έχουν δείξει ότι η ανάπτυξη της σταδιοδρομίας των εφήβων μπορεί να επηρεαστεί από την ποιότητα της σχέσης εφήβου-

γονέα (Scott & Church, 2001). Μια καλύτερη κατανόηση της επαγγελματικής ανάπτυξης είναι δυνατή μέσω μιας σχεσιακής προσέγγισης. Η φύση των σχέσεων και των αλληλεπιδράσεων μεταξύ γονέων και παιδιών αποτελούν το θεμέλιο για την επαγγελματική εξερεύνηση και η ποιότητα τους μπορεί να επηρεάσει τις επαγγελματικές φιλοδοξίες και τα μελλοντικά σχέδια των εφήβων (Palos & Drobot, 2010). Η συναισθηματική υποστήριξη που προσφέρουν οι γονείς στα παιδιά τους, προάγει την ικανότητά λήψης αποφάσεων καθώς και την επίτευξη των στόχων τους (Lim & You,2019). Οι έφηβοι εκτιμούν σε μεγάλο βαθμό την υποστήριξη που λαμβάνουν από τους γονείς τους, για το λόγο ότι οι απόψεις τους γίνονται σεβαστές κάτι το οποίο τείνει να έχει θετικό αντίκτυπο στην επιλογή καριέρας (MR Lee, 2005, όπως αναφέρεται στο Lim & You,2019).

Σύμφωνα με τους Dietrich και Kracke (2009), η εμπλοκή των γονέων στην επαγγελματική σταδιοδρομία γίνεται αποδεκτή από τους εφήβους όταν οι γονείς τους επιτρέπουν να αποφασίσουν μόνοι τους για την σταδιοδρομία τους και τους ενθαρρύνουν να εξερευνήσουν διάφορα επαγγέλματα. Αντίθετα, όταν οι έφηβοι αντιλαμβάνονται ότι οι γονείς τους προσπαθούν να παρέμβουν και να τους ελέγξουν, σταματούν τη διαδικασία εξερεύνησης και λαμβάνουν αποφάσεις σταδιοδρομίας χωρίς επαρκή εξέταση (Savickas, 2002). Ακολούθως, με βάση την έρευνα των Kim, Hong και Yoon (2005), όταν ένας έφηβος αναπτύσσει μια σχέση εμπιστοσύνης με τους γονείς του και παράλληλα λαμβάνει υποστήριξη από το οικογενειακό του περιβάλλον εκδηλώνει σιγουριά και υψηλό βαθμό αυτοπεποίθησης (Lim & You ,2019). Παράλληλα, τα αποτελέσματα της έρευνας του Heo (2009) έδειξαν ότι η απουσία υποστήριξης καθώς και το αίσθημα της αποξένωσης από τους γονείς και ο ηγετικός ρόλος των γονιών τείνει να καθυστερεί τη διερεύνηση της σταδιοδρομίας και τη διαδικασία λήψης αποφάσεων (Lim & You ,2019). Με βάση τα πιο πάνω, οι γονείς πρέπει να ενεργούν ως βοηθοί και όχι ως ηγέτες, επιτρέποντας τους να σκέφτονται και να λαμβάνουν αποφάσεις.

6. Κενά στη βιβλιογραφία

Παρά το γεγονός ότι υπάρχει πληθώρα βιβλιογραφίας η οποία αναφέρεται στον επαγγελματικό προσανατολισμό σε γενικότερο επίπεδο καθώς και στη σχέση γονέα- εφήβου, ωστόσο παρατηρούνται ορισμένες ελλείψεις σε επιμέρους ζητήματα όπως για παράδειγμα η επίδραση που έχει η σχέση γονέα - εφήβου και συγκεκριμένα η σχέση εμπιστοσύνης, επικοινωνίας, αποξένωσης και η γονική αποδοχή-απόρριψη στην επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού. Η παρούσα μελέτη έρχεται να συμπληρώσει αυτό το κενό και να εισφέρει νέα δεδομένα στον κυπριακό πληθυσμό.

7. Σκοπός και υποθέσεις

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η ανίχνευση της επίδρασης που έχει η γονική αποδοχή-απόρριψη στην επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού των εφήβων. Παράλληλα δίνεται έμφαση και στο φύλο του γονέα. Στην παρούσα μελέτη γίνεται προσπάθεια στην απάντηση των κενών που εντοπίζονται στην υπάρχουσα βιβλιογραφία. Η πραγμάτωση της συγκεκριμένης έρευνας και η συσχέτιση των συγκεκριμένων μεταβλητών είναι σημαντική, καθώς δεν υπάρχουν αρκετές έρευνες που να αναφέρονται στις πιο πάνω συνιστώσες.

Οι υποθέσεις της έρευνας είναι οι εξής:

1. Η αποδοχή-απόρριψη τόσο από τη μητέρα όσο και από τον πατέρα θα προβλέψουν την επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού.
2. Η σχέση εμπιστοσύνης/επικοινωνίας-αποξένωσης τόσο με τη μητέρα όσο και με τον πατέρα θα προβλέψουν την επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού.
3. Δε θα παρατηρηθεί διαφοροποίηση με βάση το φύλο του εφήβου, όσο αφορά τη σχέση που αναπτύσσει με τον γονέα του (θα ληφθούν υπόψη όλες οι μεταβλητές).

8. Μεθοδολογία

8.1 Συμμετέχοντες

Οι συμμετέχοντες της παρούσας έρευνας ήταν ενήλικες που είχαν πρόσβαση στον ηλεκτρονικό σύνδεσμο στον οποίο βρίσκονταν τα ερωτηματολόγια. Το κριτήριο που τέθηκε για συμπερίληψη των συμμετεχόντων ήταν η ηλικία να ήταν από 18-25 ετών. Στην έρευνα συμμετείχαν 178 ελληνόφωνοι (137 γυναίκες ,40 άντρες και 1 άτομο που δεν άνηκε σε κανένα από τα δύο φύλα) με ηλικίες που κυμαίνονταν από 18 μέχρι 25 χρόνων και με μέσο όρο ηλικίας τους τα 21.77 χρόνια (TA= 2.124). Με βάση τις απαντήσεις των συμμετεχόντων, το 2.2% δήλωσε ότι η μητέρα του δε βρίσκεται εν ζωή ή δεν έχει έρθει σε επαφή μαζί της κατά τη διάρκεια της εφηβείας και το 6.7% ότι ο πατέρας του δεν είναι εν ζωή ή δεν έχει έρθει σε επαφή μαζί του κατά τη διάρκεια της εφηβείας. Παράλληλα, όσο αφορά το επίπεδο μόρφωσης, το 1.7% δηλώθηκε ως απόφοιτος γυμνασίου, το 32% ως απόφοιτος λυκείου, το 50.6% ως προπτυχιακός φοιτητής και το 15.7% ως μεταπτυχιακός φοιτητής.

8.2 Εργαλεία

Τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης και τη διερεύνηση των ερευνητικών υποθέσεων ήταν συνολικά τρία. Το πρώτο ερωτηματολόγιο αφορούσε το δεσμό μεταξύ γονέα-εφήβου, το δεύτερο τη συμπεριφορά του γονέα απέναντι στον έφηβο και το τρίτο την επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού. Στόχος ήταν να μελετηθεί κατά πόσο ο δεσμός και η συμπεριφορά επηρεάζουν την επιλογή του επαγγελματικού προσανατολισμού.

8.2.1 Ερωτηματολόγιο μέτρησης του δεσμού (IPPA)

Όσο αφορά το εργαλείο μέτρησης του δεσμού, οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν τη σύντομη έκδοση του The Inventory of Parent and Peer Attachment που δημιουργήθηκε από

τους Armstern & Grennberg (1987). Το παρόν ερωτηματολόγιο μελετά τη σχέση εμπιστοσύνης, επικοινωνίας και την αποξένωσης μεταξύ γονέα-εφήβου (Gullone & Robinson, 2005). Περιλαμβάνει συνολικά 50 δηλώσεις, οι οποίες απαντώνται σε μια κλίμακα τύπου Likert 5 βαθμίδων που κυμαίνονται από το 1 (Δεν ισχύει) μέχρι το 5 (Ισχύει πάρα πολύ). Μερικές από τις δηλώσεις είναι: «Η μητέρα μου σέβεται τα συναισθήματα του», «Νιώθω ότι δεν υπάρχει λόγος να δείχνω τα συναισθήματα μου στη μητέρα μου» και «Ο πατέρας μου μπορεί να καταλάβει πότε είμαι αναστατωμένος για κάτι». Οι πρώτες 25 δηλώσεις αφορούν το δεσμό που αναπτύσσει ο έφηβος με τη μητέρα του και οι επόμενες 25 δηλώσεις αφορούν το δεσμό που αναπτύσσει με τον πατέρα του. Οι δηλώσεις 9-10-11-12-15-18-19-21-24 αφορούν την σχέση αποξένωσης, 2-3-4-5-13-14-22-23 την σχέση εμπιστοσύνης και 6-7-8-16-17-20-25-26 τη σχέση επικοινωνίας (Vignoli & Mallet, 2004). Η έρευνα των Armstern & Grennberg (1987) στην Αμερική αλλά και η έρευνα του Baytemir (2016) στη Τουρκία με σκοπό την επίδραση της στην ευημερία των εφήβων, έδειξαν ότι έχει πολύ καλές ψυχομετρικές ιδιότητες με Cronbach's alpha. Συγκεκριμένα η πρώτη μελέτη έδειξε ότι το Cronbach's alpha κυμαινόταν συνολικά μεταξύ .72 και .91 και η δεύτερη μελέτη έδειξε ξεχωριστό Cronbach's alpha για τη μητέρα και πατέρα με .89 και .92 αντίστοιχα.

8.2.2 Ερωτηματολόγιο γονικής αποδοχής-απόρριψης (PARQ)

Η γονική αποδοχή-απόρριψη μετρήθηκε χρησιμοποιώντας την ελληνική σύντομη έκδοση του ερωτηματολογίου Parental Acceptance/Rejection Questionnaire (Tsaousis, Gionazolias & Mascha, 2012). Εστιάζεται στη γονική αποδοχή-απόρριψη που λαμβάνει ο έφηβος τόσο από τη μητέρα του όσο και από το πατέρα του ξεχωριστά. Οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να αξιολογήσουν συνολικά 48 δηλώσεις σε μια κλίμακα Likert 4 σημείων που κυμαίνονται από το 1 (Σχεδόν ποτέ) μέχρι το 4 (Σχεδόν πάντα). Παράλληλα απάντησαν σε δυο εκδοχές του PARQ. Η πρώτη εκδοχή αξιολογούσε τις αντιλήψεις των ερωτηθέντων για την απόρριψη-αποδοχή που λάμβαναν από τον πατέρα κατά τη διάρκεια της εφηβείας

(Child PARQ, έκδοση πατέρα) και η δεύτερη αξιολογούσε τη μια αξιολόγηση της απόρριψης- αποδοχής που λάμβαναν από τη μητέρα (Child PARQ, έκδοση μητέρα) (Stavrinides et al.,2018). Οι δηλώσεις 1-3-9-12-13-17-19-22-24-21 μετρούσαν τη γονική αποδοχή και οι δηλώσεις 2-4-5-6-7-8-10-11-14-15-16-18-20-23 τη γονική απόρριψη (Dwairy, 2010).

8.2.3 Ερωτηματολόγιο για την επαγγελματική διερεύνηση

Τέλος, για τη μέτρηση της επιλογής επαγγελματικού προσανατολισμού και καθώς επειδή δεν υπήρχαν σταθμισμένα εργαλεία στη βιβλιογραφία που να επικεντρώνονται στις ανάγκες της παρούσας μελέτης , αξιοποιήθηκαν ερωτήσεις από διάφορα τεστ επαγγελματικού προσανατολισμού αλλά και λήψης αποφάσεων. Επομένως το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε σχετικά με την επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού δε στηρίχθηκε σε κάποιο ήδη υπάρχον ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιείται στην υφιστάμενη βιβλιογραφία, καθώς δημιουργήθηκε για τη συγκεκριμένη μελέτη. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 12 δηλώσεις και οι οποίες αξιολογούνται σε μια κλίμακα Likert 5 βαθμίδων από το 1 (Δεν ισχύει) μέχρι το 5 (Ισχύει πάρα πολύ). Μερικές από τις ερωτήσεις είναι «Μου αρέσει το επάγγελμα που έχω αποφασίσει να ακολουθήσω», «Ακολούθησα το επάγγελμα που ήθελαν οι γονείς μου». Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να μελετήσει το βαθμό αυτοπεποίθησης των εφήβων όσο αφορά την επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού.

Πίνακας 1

Παρουσίαση μέσω όρων, τυπικών αποκλίσεων και δεικτών εσωτερικής συνέφειας των ερωτηματολογίων της έρευνας

	M.O (T.A)	Cronbach's alpha
Επαγγελματικός προσανατολισμός	35.9 (4.77)	.540 (11 δηλώσεις)
Μητρική απόρριψη	18.20 (7.13)	.932 (14 δηλώσεις)
Πατρική απόρριψη	20.30 (8.62)	.940 (14 δηλώσεις)
Μητρική αποδοχή	31.38 (5.60)	.868 (10 δηλώσεις)
Πατρική αποδοχή	28.32 (7.40)	.906 (10 δηλώσεις)
Αποξένωση μητέρα	21.75 (5.12)	.627 (9 δηλώσεις)
Αποξένωση πατέρα	23.98 (6.15)	.614 (9 δηλώσεις)
Εμπιστοσύνη πατέρα	28.87 (6.64)	.827 (8 δηλώσεις)
Εμπιστοσύνη μητέρα	31.42 (4.98)	.822 (8 δηλώσεις)
Επικοινωνία μητέρα	30.26 (5.40)	.700 (7 δηλώσεις)
Επικοινωνία πατέρα	25.86 (8.20)	.816 (7 δηλώσεις)

8.3 Διαδικασία

Η παρούσα έρευνα αποτελεί μια σύγχρονη έρευνα και δεν έχει διενεργηθεί προηγουμένως κάποια έρευνα παρόμοια με αυτή. Αρχικά επιλέχθηκαν τα ερωτηματολόγια και καταχωρήθηκαν ηλεκτρονικά στην ιστοσελίδα www.googleforms.com. Ακολούθως ο σύνδεσμός στο οποίο εμπεριέχονταν τα ερωτηματολόγια κοινοποιήθηκε σε τυχαίο δείγμα και για διάστημα 2 μηνών μετά το πέρας αυτής της χρονικής διάρκειας ο ηλεκτρονικός σύνδεσμος απενεργοποιήθηκε. Απαραίτητο κριτήριο για την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου ήταν η ηλικία, η οποία έπρεπε να είναι μεταξύ 18-25 ετών. Ο χρόνος συμπλήρωσης του ηλεκτρονικού πακέτου ερωτηματολογίων δεν ξεπερνούσε τα 15 λεπτά. Οι συμμετέχοντες πληροφορούνταν πριν ξεκινήσουν τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων για το περιεχόμενο και τους σκοπούς της έρευνας και ότι τα δεδομένα τους θα παραμείνουν ανώνυμα. Η συμπλήρωση του πακέτου ήταν εθελοντική και οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να

προχωρήσουν με τα ερωτηματολόγια μόνο εφόσον έδιναν τη συγκατάθεσή τους για συμμετοχή στην έρευνα. Οι συμμετέχοντες δεν είχαν οποιοδήποτε άλλο προσωπικό όφελος από τη συμμετοχή τους στην έρευνα. Για περιορισμό των ελλειπόντων τιμών στις ερωτήσεις, τέθηκε στις ρυθμίσεις να είναι προ απαιτούμενη η απάντηση όλων των ερωτήσεων κάθε ερωτηματολογίου για να μπορούν να προχωρήσουν οι συμμετέχοντες με το επόμενο ερωτηματολόγιο.

8.4 Στατιστική ανάλυση

Το στατιστικό πρόγραμμα που χρησιμοποιήθηκε για τις αναλύσεις ήταν το SPSS 24.0 (Statistical Package for Social Sciences). Αρχικά, καθαρίστηκαν τα δεδομένα και άτομα με ελλείπουσες τιμές >75% του πακέτου ερωτηματολογίων αποκλείστηκαν από τις παρακάτω αναλύσεις. Όλες οι μεταβλητές ελέγχθηκαν σε ότι αφορά την λοξότητα και την κύρτωση των παρατηρήσεων. Ο υπολογισμός του δείκτη εσωτερικής συνάφειας για κάθε μεταβλητή διενεργήθηκε με την χρήση του δείκτη Cronbach's alpha. Επιπλέον, υπολογίστηκαν οι συσχετίσεις μεταξύ των βασικών μεταβλητών. Για τον έλεγχο των υποθέσεων της έρευνας έγιναν αναλύσεις πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης, ώστε να εξεταστεί η προβλεπτική ικανότητα των ανεξάρτητων μεταβλητών στο να εξηγηθεί η εξαρτημένη μεταβλητή. Για τη διενέργεια της ανάλυσης πολλαπλής παλινδρόμησης, ελέγχθηκαν οι παρακάτω προϋποθέσεις: ομοσκεδαστικότητα/ανεξαρτησία και κανονικότητα των σφαλμάτων της παλινδρόμησης, πολυσυγγραμμικότητα, ο δείκτης Tolerance > 0.2, ο δείκτης VIF < 10, μη ύπαρξη ακραίων ή απόλυτων τιμών με μεγάλη επίδραση και μη ύπαρξη αυτοσυσχέτισης όπως αυτό φαίνεται από τον δείκτη Durbin-Watson (τιμή κοντά στο 2). Όλες οι μεταβλητές ελέγχθηκαν σε ότι αφορά την λοξότητα και την κύρτωση των παρατηρήσεων. Επίσης, αφού επαληθεύτηκαν οι παραγοντικές δομές των εργαλείων, υπολογίστηκαν τα συνεκτικά σκορ των μαθητών σε κάθε μια από τις βασικές μεταβλητές. Για τους υπολογισμούς των συνεκτικών σκορ, αντιστράφηκαν τα σκορ των συμμετεχόντων στις ερωτήσεις που έπρεπε,

όπως όριζαν οι δημιουργοί του κάθε εργαλείου. Επιπλέον, υπολογίστηκαν οι συσχετίσεις μεταξύ των βασικών μεταβλητών. Τέλος, για τη διαφοροποίηση με βάση το φύλο έγιναν αναλύσεις t- test ανεξάρτητων δειγμάτων.

9. Αποτελέσματα

Πριν την ανάλυση των επιμέρους υποθέσεων της έρευνας υπολογίστηκε ο μέσος όρος, η τυπική απόκλιση καθώς και οι δείκτες εσωτερικής συνέπειας για τα ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα. Για τον υπολογισμό των δεικτών αξιοπιστίας χρησιμοποιήθηκε ο δείκτης Cronbach's alpha (Πίνακας 1). Ακολούθως με βάση τις αναλύσεις συσχέτισης, η επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού παρουσίασε στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση χαμηλής ισχύς μόνο με τη σχέση αποξένωσης με τη μητέρα ($r = -.188$, $p = .013$). Συγκεκριμένα, όση περισσότερη σχέση αποξένωσης αναπτύσσει με τη μητέρα του, τόσο λιγότερη αυτοπεποίθηση αποκτά όσο αφορά την επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού. Οι υπόλοιπες μεταβλητές δεν παρουσίασαν στατιστική σημαντικότητα με την επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού. Η αποξένωση από τη μητέρα παρουσίασε στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση υψηλής ισχύς με την αποξένωση πατέρα. Όση περισσότερη σχέση αποξένωσης ανέπτυξε έφηβος με τη μητέρα του, τόσο περισσότερη σχέση αποξένωσης ανέπτυξε και με τον πατέρα του ($r = -.600$, $p = .000$). Επίσης το ίδιο ισχύει και με τη γονική αποδοχή-απόρριψη που δέχεται. Όση περισσότερη γονική αποδοχή-απόρριψη δεχόταν από τον ένα γονέα τόσο αποδοχή-απόρριψη δεχόταν και από τον άλλο γονέα (Πίνακας 2).

Πίνακας 2

Παρουσίαση συσχετίσεων μεταξύ των βασικών μεταβλητών της έρευνας

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.Αποξένωση μητέρα	.600**	-.609**	-.391**	-.514**	-.314**	-.412**	-.615**	.647**	.472**	-.188*	
2. Αποξένωση πατέρα		-.238**	-.665**	-.206**	-.558**	-.672**	-.270**	.235**	.615**	.046	
3.Εμπιστοσύνη μητέρα			.368**	.782**	.295**	.299**	.806**	-.743**	-.406**	.009	
4.Εμπιστοσύνη πατέρα				.324**	.830**	.846**	.366**	-.319**	-.743**	.062	
5.Επικοινωνία μητέρα					.294**	.322**	.782**	-.600**	-.318**	.096	
6.Επικοινωνία πατέρα						.819**	.285**	-.161*	-.577**	.073	
7.Αποδοχή πατέρα							.399**	-.265**	-.719**	.070	
8.Αποδοχή μητέρα								-.764**	-.460**	.060	
9.Απόρριψη μητέρα									.575**	.092	
10.Απόρριψη πατέρα										.045	
11.Επαγγελματικός προσανατολισμός											

*Σημείωση: * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

9.1 Έλεγχος υποθέσεων

Για τον έλεγχο της υπόθεσης 1 που αφορούσε στο κατά πόσο η γονική αποδοχή-απόρριψη και από τους δύο γονείς θα προβλέψει την επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού, έγιναν αναλύσεις πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης. Εξαρτημένη μεταβλητή ήταν ο επαγγελματικός προσανατολισμός και ανεξάρτητη μεταβλητή ήταν η πατρική-μητρική απόρριψη και η πατρική-γονική αποδοχή. Μέσα από την ανάλυση φάνηκε ότι το μοντέλο ήταν μη στατιστικά σημαντικό με $F(4, 162) = 1.497$ με $p = .206$ και μπορούσε να εξηγήσει κατά 3.7% της συνολικής διασποράς της επιλογής του επαγγελματικού προσανατολισμού. Μέσα από τον έλεγχο των επιμέρους συνεισφορών της κάθε μεταβλητής, καμία μεταβλητή δε φάνηκε να αποτελεί στατιστικά σημαντικό προβλεπτικό παράγοντα της επιλογής επαγγελματικού προσανατολισμού (Πίνακας 3).

Πίνακας 3

Παρουσίαση αποτελεσμάτων από ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης με βασικές μεταβλητές τη γονική αποδοχή-απόρριψη.

	B	SE	β	t	p
Αποδοχή μητέρα	.136	.109	.158	1.249	.213

Αποδοχή πατέρα	.108	.078	.175	1.380	.169
Απόρριψη μητέρα	.065	.100	.091	.646	.519
Απόρριψη πατέρα	.099	.075	.189	1.329	.186

Για τον έλεγχο της υπόθεσης 2 που αφορούσε στο κατά πόσο η σχέση εμπιστοσύνης-επικοινωνίας και αποξένωσης θα προβλέψουν την επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού, έγιναν αναλύσεις πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης. Ανεξάρτητη μεταβλητή ήταν ο επαγγελματικός προσανατολισμός και εξαρτημένη μεταβλητή ήταν η σχέση αποξένωσης μητέρα-πατέρα, σχέση εμπιστοσύνης μητέρα-πατέρα, καθώς και σχέση επικοινωνίας μητέρα-πατέρα. Μέσα από την ανάλυση φάνηκε ότι το μοντέλο ήταν μη στατιστικά σημαντικό με $F(6, 162) = 1.904$ με $p = .83$ και μπορούσε να εξηγήσει κατά 6,8% της συνολικής διασποράς της επιλογής του επαγγελματικού προσανατολισμού. Παράλληλα, μέσα από την συνεισφορά των έξι μεταβλητών στο συγκεκριμένο μοντέλο φάνηκε ότι η σχέση αποξένωσης με τη μητέρα αποτελεί στατιστικά σημαντικό προβλεπτικό παράγοντα της επιλογής του επαγγελματικού προσανατολισμού. Συγκεκριμένα, μπορεί να εξηγήσει το 33.7% της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής $b = -.337$, $t(162) = 2825$, $p = .005$. Καμία άλλη μεταβλητή δεν αποτέλεσε στατιστικά σημαντικό προβλεπτικό παράγοντα της επιλογής επαγγελματικού προσανατολισμού (Πίνακας 4)

Πίνακας 4

Παρουσίαση αποτελεσμάτων από ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης με βασικές μεταβλητές τη σχέση αποξένωσης-αποδοχής/εμπιστοσύνης.

	B	SE	β	t	p
Αποξένωση μητέρα	.326	.115	.337	2.825	.005
Αποξένωση πατέρα	-.062	.095	-.084	-.652	.515
Εμπιστοσύνη μητέρα	.098	.127	.101	.771	.442
Εμπιστοσύνη πατέρα	.026	.112	.037	.228	.820
Επικοινωνία μητέρα	.129	.107	.149	1.212	.227
Επικοινωνία πατέρα	.016	.079	.028	.199	.842

Τέλος, για τον έλεγχο της υπόθεσης 3 , η οποία αφορούσε κατά πόσο υπάρχουν διαφορές στη σχέση που αναπτύσσει ο έφηβος με τον κάθε γονέα ξεχωριστά με βάση το φύλο του, διενεργήθηκαν αναλύσεις t-test ανεξάρτητων δειγμάτων. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, δεν φάνηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στους μέσους όρους αγοριών και κοριτσιών όσο αφορά τη κάθε μεταβλητή ξεχωριστά. Τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια λαμβάνουν την ίδια μητρική-πατρική απόρριψη/αποδοχή και αναπτύσσουν την ίδια σχέση αποξένωσης-εμπιστοσύνης /επικοινωνίας. Η διαφορά στους μέσους όρους (Md) για την κάθε μεταβλητή, όπως φαίνεται και στον Πίνακα 5 ήταν πάρα πολύ μικρός.

Πίνακας 5

Παρουσίαση αποτελεσμάτων από ανάλυση t-test ανεξάρτητων δειγμάτων, όσο αφορά τη διαφοροποίηση όλων των μεταβλητών με βάση το φύλο.

	Φύλο							
	Αγόρια		Κορίτσια		t	df	p	Md
	M	SD	M	SD				
Απόρριψη πατέρα	21.28	7.138	20.08	9.014	.736	163	.462	1.20
Απόρριψη μητέρα	17.28	3.762	18.51	7.868	-1.37	138.36	.174	1.24
Επικοινωνία μητέρα	29.63	4.732	30.40	5.589	-.801	171	.424	.781
Επικοινωνία πατέρα	26.0	8.373	25.74	8.160	.165	163	.869	.255
Εμπιστοσύνη πατέρα	28.47	5.804	28.93	6.866	-.365	163	.715	.458
Εμπιστοσύνη μητέρα	31.45	3.843	31.37	5.284	.082	171	.935	.074
Αποξένωση μητέρα	22.15	4.464	21.70	5.290	.489	171	.626	.450
Αποξένωση πατέρα	24.91	5.531	23.78	6.291	.987	163	.325	1.141
Αποδοχή πατέρα	26.58	6.429	28.74	7.582	-1.56	163	.121	2.16

Αποδοχή μητέρα	31.45	4.591	31.86	5.883	-.402	171	.688	.407
----------------	-------	-------	-------	-------	-------	-----	------	------

10. Συζήτηση

Η παρούσα έρευνα είχε σκοπό να εξετάσει τη σχέση μεταξύ γονέα εφήβου και κατά πόσο αυτή η σχέση επιδρά στην επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι όση περισσότερη σχέση αποξένωσης αναπτύσσει ο έφηβος με τη μητέρα του, τόση λιγότερη αυτοπεποίθηση έχει όσο αφορά την επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού και το αντίστροφο. Ακολούθως η υπόθεση 1 απορρίφθηκε, καθώς η απόρριψη τόσο από τη μητέρα όσο και από τον πατέρα δε μπορούσαν να εξηγήσουν την επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού των εφήβων.

Η υπόθεση 2 επαληθευτικέ μερικώς, καθώς φάνηκε ότι η σχέση αποξένωσης με τη μητέρα θα μπορούσε να προβλέψει την επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού. Η σχέση αποξένωσης όμως με τον τον πατέρα , καθώς επίσης και η σχέση επικοινωνίας και εμπιστοσύνης δεν μπορούσαν να εξηγήσουν την επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού. Όσο αφορά την υπόθεση 3, απορρίφθηκε καθώς δεν παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στους μέσους όρους αγοριών και κοριτσιών σε όλες τις μεταβλητές. Αυτό που παρατηρήθηκε όμως είναι ότι τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια , δηλώσαν ότι αναπτύσσουν περισσότερη σχέση επικοινωνίας- εμπιστοσύνης και δέχονται περισσότερη γονική αποδοχή , παρά σχέση αποξένωσης και γονική απόρριψη.

Σε αρχικό στάδιο τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας δείχνουν ότι η απόρριψη και από τους δυο γονείς δεν προβλέπει την επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού. Η αυτοπεποίθηση όσο αφορά την επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού δεν παρουσίασε στατιστικά σημαντική συσχέτιση με κανένα από τους παράγοντες της προσκόλλησης (αποξένωση-εμπιστοσύνη-επικοινωνία). Ωστόσο, στις αναλύσεις παλινδρόμησης η σχέση

αποξένωσης που αναπτύσσει ο έφηβος με τη μητέρα του μπορεί να προβλέψει την επιλογή του επαγγελματικού προσανατολισμού. Τα αποτελέσματα της έρευνας έρχονται σε συμφωνία με τα αποτελέσματα της έρευνας των Kim, Hong και Yoon (2005), οι οποίοι κατέγραψαν ότι η σχέση αποξένωσης μεταξύ γονέα εφήβου οδηγούν σε λιγότερη αυτοπεποίθηση όσο αφορά την επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού. Επιπρόσθετα, η έρευνα του Heo (2009) ανέδειξε ότι η απουσία υποστήριξης καθώς και το αίσθημα της αποξένωσης από τους γονείς τείνει να καθυστερεί τη διερεύνηση της σταδιοδρομίας και τη διαδικασία λήψης αποφάσεων (Lim & You, 2019). Δεν βρέθηκαν έρευνες που να εστιάζονται απόλυτα στη σχέση με τη μητέρα, αλλά αντίθετα και στους δυο γονείς.

Η τελευταία υπόθεση αφορούσε τη διαφοροποίηση με βάση το φύλο όσο αφορά όλες τις μεταβλητές ξεχωριστά. Τα ευρήματα δεν έδειξαν καμία διαφοροποίηση. Τόσο τα κορίτσια όσο και τα αγόρια λαμβάνουν την ίδια γονική αποδοχή-απόρριψη και αναπτύσσουν την ίδια ποιότητα σχέσης με τους γονείς τους. Ωστόσο, τα ευρήματα αυτά έρχονται σε αντίθεση με τα ευρήματα των Khaleque και των συναδέρφων του (2019), όπου τα αγόρια στατιστικά δέχονται λιγότερη αποδοχή από τους γονείς τους σε σχέση με τα κορίτσια. Το παρόν εύρημα μπορεί να οφείλεται στη δυσαναλογία του δείγματος, αφού το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος το καταλάμβαναν τα κορίτσια.

Θα ήταν χρήσιμο οι μελλοντικές έρευνες να εστιάσουν σε μεγαλύτερο βαθμό στη σχέση που αναπτύσσουν οι προαναφερθείσες μεταβλητές μεταξύ τους με αποτέλεσμα να καταλήξουν σε πιο σαφή συμπεράσματα περί του ζητήματος. Για περισσότερο αξιόπιστα αποτελέσματα θα ήταν αρκετά χρήσιμο, οι μελλοντικές έρευνες να εστιαστούν αρχικά μόνο στη συλλογή δεδομένων στην εφηβεία όσο αφορά τη σχέση γονέα-εφήβου και στην συνέχεια μετά από ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα στη συλλογή δεδομένων από τα ίδια άτομα όσο αφορά τον επαγγελματικό τους προσανατολισμό. Παράλληλα, ίσως η συλλογή για τη σχέση γονέα-εφήβου από τη πλευρά των γονιών να δώσει διαφορετικά αποτελέσματα

και γενικότερα να καταγράψει μια διαφορετική σχέση. Επίσης, είναι σημαντικό τα ευρήματα της παρούσας έρευνας να επαληθευτούν σε μεγαλύτερο δείγμα και σε άλλη κουλτούρα.

Οι περιορισμοί της παρούσας έρευνας συμπεριλαμβάνουν τη δυσαναλογία του μεγέθους του δείγματος ως προς το φύλο, καθώς ο γενικός πληθυσμός των συμμετεχόντων φαίνεται να εκπροσωπείται από το γυναικείο φύλο. Ταυτόχρονα, τα ευρήματα βρέθηκαν κατόπιν χρήσης ερωτηματολογίου βασισμένα στη συμπεριφορά τόσο της μητέρας όσο και του πατέρα απέναντι στα παιδιά τους, Αυτό λόγω της επανάληψης των δηλώσεων μπορεί να οδήγησε τους συμμετέχοντες στη μη ειλικρινή συμπλήρωση του. Παράλληλα, το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για τον επαγγελματικό προσανατολισμό, ήταν ένα αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο, καθώς κανένα από τα διαθέσιμα εργαλεία δεν ταίριαζε με τους σκοπούς της έρευνας.

Ανακεφαλαιώνοντας, η παρούσα έρευνα παρόλο που αφορούσε την εφηβική ηλικία, ωστόσο μελετήθηκε σε πληθυσμό άνω των 18 ετών. Η γονική αποδοχή - απόρριψη καθώς και οι υπόλοιποι μεταβλητές δεν φάνηκε να διαφοροποιούνται με βάση το φύλο του παιδιού, Ακολούθως, οι μόνοι μεταβλητές που φάνηκαν να προβλέπουν τον επαγγελματικό προσανατολισμό είναι η σχέση αποξένωσης με τη μητέρα. Αν και τα ευρήματα της μελέτης, λόγω των περιορισμών που αναφέρθηκαν, δεν κατάφεραν να δώσουν μια ικανοποιητική απάντηση, παρόλα αυτά κατάφεραν να καλύψουν το κενό που υπήρχε στη σχετική βιβλιογραφία. Τέλος τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας θα ανοίξουν το δρόμο για την μελέτη μιας σειράς ερευνών που θα μελετήσουν με μεγαλύτερη εμβάθυνση την επίδραση της σχέσης στην επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού το οποίο αποτελεί ένα σημαντικό κεφάλαιο στην ζωή του εφήβου και καθορίζει ως ένα βαθμό το μέλλον του.

Βιβλιογραφία

- Armsden, G. C., & Greenberg, M. T. (1987). The inventory of parent and peer attachment: Individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. *Journal of youth and adolescence, 16*, 427-454.
- Athanasou, J. A., & Van Esbroeck, R. (2008). *International handbook of career guidance* (pp. 1-3).
- Bandura, A. (2010). Self-efficacy. *The Corsini encyclopedia of psychology, 1-3*.
- Baytemir, K. (2016). The Mediation of Interpersonal Competence in the Relationship between Parent and Peer Attachment and Subjective Well-Being in Adolescence. *Education & Science/Egitim ve Bilim, 41*.
- Beyers, W., & Goossens, L. (2008). Dynamics of perceived parenting and identity formation in late adolescence. *Journal of adolescence, 31*, 165-184.
- Blos, P. (1967). The second individuation process of adolescence. *The psychoanalytic study of the child, 22*, 162-186
- Côté, J. E., & Levine, C. G. (2014). *Identity, formation, agency, and culture: A social psychological synthesis*. Psychology Press.
- Crocetti, E., Rubini, M., & Meeus, W. (2008). Capturing the dynamics of identity formation in various ethnic groups: Development and validation of a three-dimensional model. *Journal of adolescence, 31*, 207-222.
- Collins, W. A., & Steinberg, L. (2007). Adolescent development in interpersonal context. *Handbook of child psychology, 3*
- Dietrich, J., & Kracke, B. (2009). Career-specific parental behaviors in adolescents' development. *Journal of Vocational Behavior, 75*, 109-119.

- Dwairy, M. (2010). Parental acceptance–rejection: A fourth cross-cultural research on parenting and psychological adjustment of children. *Journal of Child and Family Studies, 19*, 30-35.
- Elgar FJ, Craig W, Trites SJ. Family dinners, communication, and mental health in Canadian adolescents. *J Adolesc Health. 2013;52:433–8.*
- Emmanuelle, V. (2009). Inter-relationships among attachment to mother and father, self-esteem, and career indecision. *Journal of Vocational Behavior, 75*, 91-99.
- Fullinwider-Bush, N. E. L. L., & Jacobvitz, D. B. (1993). The transition to young adulthood: Generational boundary dissolution and female identity development. *Family Process, 32*, 87-103.
- Grolnick, W. S., & Farkas, M. (2002). Parenting and the development of children's self-regulation. *Handbook of parenting, 5*, 89-110.
- Grotevant, H. D., & Cooper, C. R. (1985). Patterns of interaction in family relationships and the development of identity exploration in adolescence. *Child development, 415-428.*
- Gullone, E., & Robinson, K. (2005). The inventory of parent and peer attachment—Revised (IPPA-R) for children: a psychometric investigation. *Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory & Practice, 12*, 67-79.
- Hall, S. P., & Brassard, M. R. (2008). Relational support as a predictor of identity status in an ethnically diverse early adolescent sample. *The Journal of Early Adolescence, 28*, 92-114.
- Khaleque, A., Uddin, M. K., Hossain, K. N., Siddique, M. N. E. A., & Shirin, A. (2019). Perceived parental acceptance–rejection in childhood predict psychological adjustment and rejection sensitivity in adulthood. *Psychological Studies, 64*, 447-454.

- Kenny, M. E., Blustein, D. L., Chaves, A., Grossman, J. M., & Gallagher, L. A. (2003). The role of perceived barriers and relational support in the educational and vocational lives of urban high school students. *Journal of Counseling Psychology, 50*, 142.
- Kim, I. J., Ge, X., Brody, G. H., Conger, R. D., Gibbons, F. X., & Simons, R. L. (2003). Parenting behaviors and the occurrence and co-occurrence of depressive symptoms and conduct problems among African American children. *Journal of Family Psychology, 17*, 571–583.
- Kroger, J. (2004). *Identity in adolescence: The balance between self and other*. Routledge.
- Levin KA, Currie C. Family structure, mother-child communication, father-child communication, and adolescent life satisfaction: A cross-sectional multilevel analysis. *Health Education. 2010*,152–8.
- Lim, S. A., & You, S. (2019). Long-term effect of parents' support on adolescents' career maturity. *Journal of Career Development, 46*, 48-61.
- MacBeth, A., Gumley, A., Schwannauer, M., & Fisher, R. (2011). Attachment states of mind, mentalization, and their correlates in a first-episode psychosis sample. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice, 84*, 42-57.
- Marcia, J. E., Waterman, A. S., Matteson, D. R., Archer, S. L., & Orlofsky, J. L. (2012). *Ego identity: A handbook for psychosocial research*. Springer Science & Business Media.
- Mendo-Lázaro, S., León-del-Barco, B., Polo-del-Río, M. I., Yuste-Tosina, R., & López-Ramos, V. M. (2019). The role of parental acceptance–rejection in emotional instability during adolescence. *International journal of environmental research and public health, 16*, 1194.

- McLeod, S. A., (2018), Erik Erikson's stages of psychosocial development, Retrieved from <https://www.simplypsychology.org/Erik-Erikson.html>
- Miranda, M. C., Affuso, G., Esposito, C., & Bacchini, D. (2016). Parental acceptance–rejection and adolescent maladjustment: mothers’ and fathers’ combined roles. *Journal of Child and Family Studies*, 25, 1352-1362.
- Paloş, R., & Drobot, L. (2010). The impact of family influence on the career choice of adolescents. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2, 3407-3411.
- Patton, W., & Lokan, J. (2001). Perspectives on Donald Super's construct of career maturity. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 1, 31-48.
- Patton, W., & McMahon, M. (2014). *Career development and systems theory: Connecting theory and practice* (Vol. 2). Springer.
- Phoenix, T. L. (2001). Who am I?: Identity formation, youth, and therapeutic recreation. *Therapeutic Recreation Journal*, 35, 348.
- Porfeli, E. J., & Lee, B. (2012). Career development during childhood and adolescence. *New directions for youth development*, 2012, 11-22.
- Putnick, D. L., Bornstein, M. H., Lansford, J. E., Chang, L., Deater-Deckard, K., Di Giunta, L., & Bombi, A. S. (2018). Parental acceptance–rejection and child prosocial behavior: Developmental transactions across the transition to adolescence in nine countries, mothers and fathers, and girls and boys. *Developmental psychology*, 54, 1881.
- Rogers, M. E., Creed, P. A., & Praskova, A. (2018). Parent and adolescent perceptions of adolescent career development tasks and vocational identity. *Journal of Career Development*, 45, 34-49.

- Rohner, R. P. (2004). The parental "acceptance-rejection syndrome": universal correlates of perceived rejection. *American psychologist*, 59, 830.
- Rohner, R. P., Khaleque, A., & Cournoyer, D. E. (2005). Parental acceptance-rejection: Theory, methods, cross-cultural evidence, and implications. *Ethos*, 33, 299-334.
- Saiti, A., & Mitrosili, E. (2005). Parental Perception of the Education of Their Adolescent Children: Evidence from Greek Secondary Education. *Journal of Career and Technical Education*, 22, 9-30.
- Safipour J, Schopflocher D, Higginbottom G, Emami A. The mediating role of alienation in self-reported health among Swedish adolescents. *Vulnerable Groups & Inclusion*. 2011,5805
- Savickas, M. L. (2002). Career construction. *Career choice and development*, 149, 205.
- Scott, D. J., & Church, A. T. (2001). Separation/attachment theory and career decidedness and commitment: Effects of parental divorce. *Journal of Vocational Behavior*, 58, 328-347.
- Stavrinides, P., Tantaros, S., Georgiou, S., & Tricha, L. (2018). Longitudinal associations between parental rejection and bullying/victimization. *Emotional and behavioural difficulties*, 23, 203-212.
- Steinberg, L., & Morris, A. S. (2001). Adolescent development. *Annual review of psychology*, 52(1), 83-111
- Moshman, D. (2005). *Adolescent psychological development: Rationality, morality, and identity*. Psychology Press.0.
- Sutter M, Kocher MG. Trust and trustworthiness across different age groups. *Games Econ Behav*. 2007,364–82.
- Syed, M., & McLean, K. C. (2017). Erikson's theory of psychosocial development.

- Szcześniak M, Colaço M, Rondón G. Development of interpersonal trust among children and adolescents. *Polish Psychological Bulletin*. 2012,:50–8.
- Tabak I, Mazur J, Granado Alcón MDC, Örkenyi Á, Zaborskis A, Aasvee K, et al. Examining trends in parent-child communication in Europe over 12 years. *J Early Adolesc*. 2012,26–54.
- Tambelli R, Laghi F, Odorisio F, Notari V. Attachment relationships and internalizing and externalizing problems among Italian adolescents. *Child Youth Serv Rev*. 2012,1465–71.
- Tokar, D. M., Withrow, J. R., Hall, R. J., & Moradi, B. (2003). Psychological separation, attachment security, vocational self-concept crystallization, and career indecision: A structural equation analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 50 .
- Tomé G, Gaspar de Matos M, Camacho I, Simões C, Gomez P. Impact of alienation on Portuguese adolescents' well-being. *J Psychol Psychother*. 2016
- Tsaousis, I., Giovazolias, T., & Mascha, K. (2012). Translation and psychometric properties of the child parental acceptance-rejection questionnaire (PARQ)–short form in the Greek language. *Expanding horizons: Current research on interpersonal acceptance*, 215-228.
- Vignoli, E., & Mallet, P. (2004). Validation of a brief measure of adolescents' parent attachment based on Armsden and Greenberg's three-dimension model. *European Review of Applied Psychology*, 54, 251-260.
- Σιδηροπούλου-Δημακάκου, Δ. (2011). Συμβουλευτική και προσανατολισμός.